

80. výročí od skončení 2. světové války

Události 2. světové války v Kvasicích a osvobození městečka

V Kvasicích proběhla 20. a 21. května v roce 1938 částečná mobilizace, při které byly zabaveny autobusy a osobní auta. Do obce přicházejí uprchlíci z pohraničí, a to nejen bývalí rodáci, ale i cizí a hledají ubytování. Pod vánoční strom před radnicí byla umístěna pokladnička, obnos byl rozdělen mezi nemajetné rodiny a uprchlíky.

Výnosem o zřízení Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 byly zakázány politické strany a spolky mezi nimi Sokol, Orel, Mariánsko-Alžbětinský spolek, Mariánské družiny, Československý červený kříž a další. Sbor dobrovolných hasičů naopak vyžadoval rozšíření o nové členy. Ve snaze uchovat alespoň určitý rámec české aktivity se většina mužského obyvatelstva po zrušení politických stran a organizací začlenila do *Národního souručenství*. Vyšlo nařízení k odevzdání zbraní i loveckých, které byly vráceny na zvláštní povolení, nejvíce jich přinesli ze zámku.

Do Kroměříže, kde již přišli němečtí vojáci, museli kvasičtí zemědělci přivést povinně slámu. Monumentální pomník prezidenta T. G. Masaryka v parčíku na městečku odhalený 19. června 1938 byl direktivně odstraněn. Busta byla komisí odebrána a odvezena, kamenný podstavec z černé žuly byl uložen na radnici č. 16. Také musely být odstraněny fotografie legionářů a vojáků na pomnících na hřbitově.

Během roku proběhlo cvičení německých vojáků u řeky Moravy, přes kterou byl postaven pontonový most. Mnozí občané se přihlásili k pracím na plánované dálnici v Chřibech, při kterých bylo vykáčeno kus lesa kvasického velkostatku. Práce byly však přerušeny a dálnice nebyla dokončena. V červenci roku 1939 nastala i přírodní pohroma, nečekané krupobití způsobilo nejen materiální škody, ale také zničilo částečně úrodu na polích. Po dobytí Varšavy musely 13 dní vyzvánět kostelní zvony, než byly v roce 1942 zrekvírovány. Byly to dva zvony z roku 1929, které byly ulity a vytaženy do věží za původní zvony z roku 1734 odstraněné za první světové války. Jednalo se o zvon svatého Jana Nepomuckého a sv. Václava s nápisem: „*Kdo oslaví mne, toho oslavím, kde však mou pohrdá, tím bude pohrdáno*“. Na druhém zvonu sv. Antonína Padovského

a svatého archanděla Michaela stálo: „*Svatý Michaeli archanděli, opatruj nás v boji*“. Již podruhé byl zachráněn barokní zvon Maria nesplňující podmínky pro válečné účely. Toto potvrzení zajistil a předal v obálce s příslušným obnosem úřadům hrabě Arnošt Thun. Mosazné šroubení u hasičských hadic muselo být vyměněno a měly být odevzdány také měděné kotle a mosazné kliky, ale ty nikdo nepřihlásil a neodmontoval. Byl prováděn nábor na nucené práce do Německa. Někteří se přihlásili dobrovolně, jiní museli nastoupit nuceně a po nějaké době utekli a schovávali se před pronásledováním a pátráním úřadů. Několik kvasických občanů tam zahynulo při leteckých náletech.

V roce 1938 - 1945 byla v cukrovaru zřízena provozovna výroby melasového krmiva, kde bylo zaměstnáno 80 osob a hlídáný sklad obilí. Několik vagónů denně bylo odváženo, ale tajně zůstalo i pro kvasické občany. Zavedené potravinové lístky nestačily pokrýt požadavky žadatelů. Pravidelně musely být odevzdávány zemědělské produkty obilí, mléko vejce včetně dobytka, sena, slámy. Mléko bylo sbíráno a odváženo koňskými potahy do Kroměříže, odkud pak dováženo odtučněné. V parných dnech v létě cestou mnohdy zkyslo. Povinné dávky byly pro zemědělce často neúnosné. Záchranou pro obec byl v tomto případě vždy velkostatek. Kontroly byly prováděny i ve mlýně, přesto se mlelo načerno bez povolení i přes výstrahu pokut. Domácí porážky vepřů byly také nařízené hromadné, což činilo značné potíže. Přítrž tomu učinilo zamrznutí kanálu, kdy bylo nahlášeno úřadům na okrese, že z technických důvodů nelze porážet na jatkách. Nikdo naštěstí nepátral po důvodech zamrznutí kanálu, který byl způsoben úmyslně. Než kanál rozmrzl, bylo po zabijačkách, které se mohly odehrávat doma. Kontroly v domácnostech většinou proběhly bez potíží, neboť po bohatém občerstvení si nesly dohlížející domů ještě výslužku. Ten kdo si porazil vepře, neměl nárok určitou dobu na potravinové lístky.

Začátkem roku 1945 se shánělo v Kvasicích mezi obyvateli ubytování maďarským polním četníkům, kteří zde přišli i se svými rodinami. Mnozí z nich byli zbědovaní, děti vyhladovělé a zavšiveny. Také jejich koně nebyli v dobrém stavu a museli být mnohdy utraceni. Maďaři byli ubytováni nouzově společně s majiteli domu. Jelikož někteří hovořili slovensky, tak se s místními lidmi domluvili. Zanechali po sobě ve svém rodném jazyce dopis, jehož volný překlad uvádím: „*Jménem maďarských oddílů, které nevyzpytatelnou vůlí Všemohoucího*

sem byly poslány, loučím se s hostiteli, milými obyvateli Kvasic i jiných obcí, kteří nám poskytlí ubytování a pohoštění. Děkuji vám všem za všechno dobré, co jste našim oddílům, vojákům a koním tak srdečně poskytlí. Především za přístřeší, přátelství, spontánní podporu, kterou jste zmírnili stesk po našich domovech. To Vám nikdy nezapomeneme. Věřím, že nejlépe se vám odvděčíme, když poprosíme Všemohoucího o ochranu vás všech před hrůzami této ostudné války“. Velitel divize plukovník Harkay. Po jejich transportu do Bavorska byla nařízena desinfekce všech příbytků.

Krátce na to byli po domech a ve škole ubytováni němečtí vojáci, kterých stále přibývalo. Německá armáda se připravovala na svou obranu. Na několika místech byly zahájeny výkopy protitankových příkop, které vedly i přes obecní sad Inzula k řece Moravě. Na kopání protitankových příkopů byli povoláni mladí hoši české národnosti nejprve v počtu 90, pak přibylo dalších 80 a zapojeni byli také němečtí vojáci a muži z obce. Obcí projížděly pravidelně kolony tanků a obrněných vozidel. Ulicemi byla hnána stáda zabaveného dobytka a koní. Při nocování na Nové Dědině byl v dubnu zastřelen při předávání stráží jeden německý voják, což vyvolalo u německých velitelů odvetu - byl vypálen dům řezníka na Nové Dědině, která měla být také vypálena a odvečeno 20 mužů pod výhrůzkou zastřelení. Na přímluvu majitele kvasického zámku hraběte Arnošta Thuna bylo neštěstí odvráceno a muži propuštěni. V okolí docházelo k častějším leteckým náletům, protiletecká opatření se týkala také Kvasic jako větší obce, kryty byly v podzemních prostorách na č. 18, č. 20 a v cukrovaru, přesto se předepsaná opatření dost podceňovala. Naštěstí Kvasice byly leteckých náletů ušetřeny, ale zaznamenaly otřesy při leteckém náletu na nádraží v Hulíně a také vibrace oken při bombardování Vídně. Jednou spadla bomba při železniční trati mezi Tlumačovem a Záhlinicemi, což bylo také slyšitelné. Již od roku 1944 byly pozorovány přelety amerických letadel doprovázených stíhačkami z jihu na sever, mnohdy po nich sbírali lidé shozené letáky, které bylo nařízeno odevzdat, neboť obsahovaly zprávy od spojenců. Za okupace bylo zastaveno sedm živnostenských podniků.

Zatčení a vyšetřování gestapem byli Josef Krasický malíř pokojů, František Švenda natěrač, učitelka Věra Piáčková. Všichni byli nakonec propuštěni, ale psychicky zdeptáni.

Koncem dubna dopadly první granáty dělostřelstva na pole v trati Krajina, při kterém byla zraněna místní občanka Miroslava Brázdilová. Němečtí vojáci se připravovali na poslední útok před osvobozující armádou a ustupovali přes most směrem k Tlumačovu. Byly zde postaveny betonové kvádry, které měly být převaleny v případě, že by vyhození zaminovaného mostu nevyšlo.

Druhého května byli svoláni všichni muži do 50 let na náměstí a následující den i muži do 60 let, kteří byli následovně uvězněni v kinosále a v kostele. Jejich ženy jim tam nosily jídlo, přestože to bylo již velmi nebezpečné. Nad hlavami svištěly kulky a nebylo se kde schovat.

4. května 1945 v jednu hodinu ráno otřásl obcí výbuch, nebyl to však ještě most, jak se mnozí domnívali, ale jako první byl odstřelen provizorní můstek za hřbitovem. Mohutný výbuch a vyhození mostu se odehrálo ve 3. hodiny ráno. Jeho záchrana nebyla možná, byl hlídán ve dne i v noci. Němci ustupovali, ale nevzdávali se. Otřesy byla narušena statika kostela, kde byli ubytováni muži, byla poškozena střecha kostela, vytlučena a roztržena původní barokní okna a dodnes je v kostele osudová prasklina.

Po zdařilém odpálení mostu německými vojáky se mohli všichni věznění muži vrátit do svých domovů. Obec až na tři německé vojáky, kteří byli zatčeni na Inzule a odvedeni do vazby, byla bez krásného mostu i okupantů, ale na osvoboditele se muselo ještě čekat. Ti se objevili v poledních hodinách a byli vřele uvítáni starostou i občany. Přijeli od Nového Dvora a od Bělova doprovázeni palbou německých vojáků od Tlumačova.

Kvasice byly osvobozeny 4. května 1945 vojáky 26. pluku 2. rumunské divize pod velením generála Alexandra Manoloche (osvobodil i Kroměříž a patří mezi čestné občany města). Divize spadala do svazku 2. ukrajinské fronty, velitel Roaion Jakovlevic Malinovskij, který osvobodil Budapešť, Bratislavu a Brno.

Při osvobozování Kvasic padlo 12 rumunských vojáků, kteří měli hroby na kvasickém hřbitově, než byly jejich ostatky exhumovány a převezeny na Ústřední hřbitov do Brna k ostatním padlým při osvobozování. Jeden z nich zemřel při zneškodňování min na silnici u Nového Dvora, kde zahynul po zásahu střepiny z granátu také německý voják, který byl pohřben po osvobození na Kalvárii.

Občané, kteří zahynuli za okupace v koncentračních táborech, mají pamětní desku na budově Obecního úřadu Kvasice. Jsou to: MUDr. Karel Zlámal, Antonín Jahoda - učitel, Antonín Rozsypal - drogist, Jaroslav Sedláček - vrchní četnický strážmistr, Josef Chrastina - autodopravce, František Vaculík - holič, Jaroslav Zlámal - řídící školy ve výslužbě. Chybí tam jména kvasických občanů židovského původu - potomků obchodníka Karla Šenka, všech jeho šest již dospělých a vzdělaných dětí (3 syni a 3 dcery) byli z Kvasic odvezeni do koncentračních táborů, odkud se již nevrátili.

Z koncentračních táborů a vězení se vrátili domů Vincenc Straka, Miloslav Brok, Josef Jaroš, Augustin Blažek, MUDr. Jaromír Fišer a učitelka Marie Štěpánová. V bitvě u Dukelského průsmyku byl těžce zraněn pozdější dlouhodobý kvasický občan Jan Megela (1914 - 2002), který byl zařazen tehdy jako podporučík do československé jednotky, které velel generál Ludvík Svoboda.

Jelikož musela být v roce 1940 odevzdána úřadům obecní kronika, byly události, které proběhly za druhé světové války zaznamenány až po osvobození. Za války se narodilo v Kvasicích celkem 229 dětí, počet obyvatel byl 2 200 - 2300, z toho 22 - 30 Němců i s dětmi.

Hned po válce 9. Května 1945 byl znovu postaven pomník prezidenta T. G. Masaryka, novou bustu daroval Antonín Krkoška. Dnešní pomník není původní, neboť znovu došlo k jeho odstranění v období socialismu. Dřevěný most jako náhrada za vyhozený byl zprovozněn na stejném místě v září v roce 1945, pomáhali ho stavět i vojáci z Kroměříže. Radnice, brzy po válce místní národní výbor, byla přestěhována z čísla 16 na číslo 18, kde je dosud (obecní úřad). Majetek hraběte Thuna i rodiny Proskowetzovy byl zkonfiskován včetně dalších domů mezi nimi rohový dům č. 39 (dnes prodejna Coop), který opustily sestry Basinkovy. Thunovi a Proskowetzovi po propuštění ze zajetí v Holešově, v Kroměříži a ve Zdounkách odešli z vlasti v důsledku německé národnosti. Vědec Dr. Emanuel Proskowetz ml. zemřel 16. listopadu 1944 a byl pohřben do rodinné hrobky za kostelem na kvasickém hřbitově.

Usilujme o mír a svobodu, války ničí nejen materiální hodnoty, ale také životy a vztahy mezi lidmi a národy.

Květa Koutňáková

